

Allmänt och enskilt fiske

Precis som vattnen är fisket i Sverige uppdelat mellan allmänt och enskilt fiske. Detta fiske sammanfaller med om det är enskilt eller allmänt fiske, men det är ofta en mer komplicerad ägandestruktur än ägandet till vattenområdena.

På de enskilda vattnen kan de som äger fisket där, fiskerättsägarna, i huvudsak besluta om vilka fiskeregler som ska gälla så länge det inte strider mot svensk lagstiftning. På de allmänna vattnen är det staten och dess myndigheter som beslutar om fiskereglerna.

Fiske på allmänt vatten

Grundprincipen för fiske på de allmänna vattnen sammanfaller även med stränder, skär och holmar i havet som den 30 juni 1986 ägdes av staten och som då inte hörde till något hemman eller som innehades på särskilda villkor. På dessa vatten får varje svensk medborgare eller utländsk medborgare som är stadigvarande bosatt i Sverige fiska. På samma vatten får även utländska medborgare som inte är stadigvarande bosatta i Sverige fiska med handredskap.

Fiske på enskilt vatten

Fisket i enskilt vatten hör till fastigheterna och därmed till fastighetsägarna - fiskerättsägarna. Här ska tidigt tilläggas att det inte per automatik är så att den som äger ett vattenområde också äger fisket i detta vatten, utan det är inte ovanligt att det är en eller flera andra fastighetsägare som äger detta. Detta innebär att allt fiske på enskilt vatten i både hav och insjöar ägs av någon och

fisket i dessa vatten således, tvärt emot vad många tror, inte är fritt eller ingående i allemansrätten. Däremot finns det undantag i de fem stora sjöarna och efter kusten eftersom staten löst in delar av fiskerättshavarnas fiske i dessa vatten. I samtliga av dessa vatten är handredskapsfisket tillåtet för envar, men det finns även vissa områden där annat fiske är fritt, så kallade "enskilda frivatten". Genom denna inlösning av det enskilda fisket har staten kunnat upplåta detta fiske till allmänheten. Vilka områden det handlar om som är inlösta av staten och upplåtna till allmänheten finns beskrivna i bilagan till fiskelagen. Bland annat har allmänheten rätt att fiska med rörliga redskap i delar av Mälaren och Hjälmaren samt efter kusten på enskilt vatten. Allmänheten har även i Vättern får allmänheten utanför öppen strand bedriva fiske med utter, drag samt agnot.

Det enskilda fiskets uppdelning

Ägandet av fiske hör nog till en av de mer komplicerade äganderättsformerna i Sverige. Detta beror på dess långa historia och utebliven modernisering av ägandet.

Fisket i enskilt vatten, enskilt fiske, kan delas upp i skiftat och oskiftat fiske. Med skiftat fiske avses att fisket är uppdelat och den enskilde fiskerättsägaren har ett eget vattenområde som denna kan fiska på och där ingen annan äger rätt att fiska. Oskiftat, eller samfällt, fiske innebär att fisket är gemensamt för flera fastigheter. Vanligtvis innebär detta att fisket ägs gemensamt inom en by eller en socken eller liknande. Bakgrunden till detta är långa traditioner och jordbrukspolitiska reformer.

Historik

Hur de faktiska ägandeförhållandena såg ut i de första byarna i Sverige vet man inte. Däremot vet man att man under medeltid i delar av Sverige genomförde vad som kallades för solskifte. Vid denna tid ägdes jord, skog, vatten och fiske gemensamt i byarna och solskifte innebar att envar byaman fick en del i var och en av byns alla ägostycken. Storleken på byamannens del i ägostyckena reglerades av byamannens andel i byn.

Att ha en andel i var och en av byns ägostycken kan tyckas opraktiskt, men var vid den här tiden snarare en livförsäkring. Detta bland annat eftersom ingen riskerade att bli utan skörd om frosten slog ut en åker eller haglet en annan. Man hade då fortfarande kvar en del av sin odling i andra åkrar. Med tiden blev ändå denna uppdelning av marken opraktisk och nya brukningsmetoder och nya grödor, såsom potatisen som inte var lika känslig som spannmål, gjorde att det krävdes förändringar av jorddelningen i landet.

År 1749 antogs då en lag som möjliggjorde vad som kallades Storskifte. Denna lag syftade till att varje byaman skulle få färre ägolotter och man storskiftade då framförallt byarnas jordbruksmark. Detta ansåg man år 1783 inte var nog, varför man lagstiftade om möjligheten till enskifte. Detta innebar att den som begärde att få sina ägolotter sammanlagda till ett enda skifte skulle ha rätt att få det. Även vid enskifte skiftades framförallt jordbruksmarken, men i

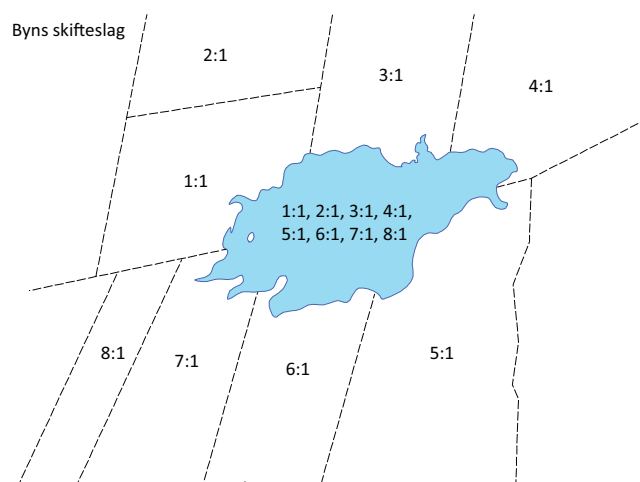
vissa fall skiftades även skogsmarken. Men det var först främst vi laga skifte som kom 1827 som man började dela upp byarnas skogsmark mellan byamännen. Fram till dess så hade man gemensamt i byarna via bystämmorna kunnat besluta om brukandet av skogen och andra gemensamma ägor i byn. Så vid dessa skiften delade man upp jord och skog. Men fiske, och många gånger även vatten förblev oskiftat. Härav så är det mer regel än undantag att fisket i Sverige är bysamfällt mellan de fastigheter som fanns i byn vid laga skifte och eventuellt även de fastigheter som därefter avstyckats eller uppkommit via fastighetsklyvning från de ursprungliga stamfastigheter och som vid fastighetsregleringarna tilldelats fiske.

Vattnet å andra sidan brukar, om det inte uttryckligen avsattes som samfällt vid nåt av skiftena, betraktas som delat med stranden. Det vill säga att vattenområdet utanför strandfastigheten tillhör denna. Detta innebär i sin tur att ägandet av fisket inte per automatik stämmer överens med ägandet av vattenområdet. Utan en fastighet som äger fiske behöver således inte ligga vid vattnet och vice versa.

Oskiftat fiske

Mot den ovan historiska bakgrunden står vi nu idag. Vi kan beskriva dessa äganderättsliga frågor enligt nedan.

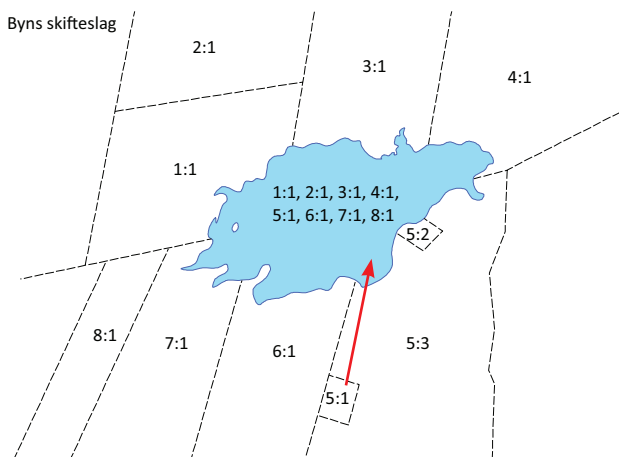
Om vi ser på figuren nedanför så föreställer den en ursprunglig by, kallade "Byn". I denna by ägs fisket gemensamt och även fastigheterna *Byn 2:1* och *Byn 8:1* har fiskerätt i "Fisksjön", detta trots att de ej gränsar mot sjön.

Oskiftat fiske där fisket ägs gemensamt av flera fastigheter, t.ex. inom en by.

Även om fisket inom byn är gemensamt ägt så äger alla inte lika mycket utan var och en delägare i byn har andelar baserade på hur många personer fastigheterna en gång i tiden har klarat av att försörja. Detta får kallas lite olika beroende på var i landet man befinner sig, men vanligt är "hemmanstal" och "mantal". I teorin skall ingen delägare nyttja fisket till större andel än det han däri äger. I praktiken så nyttjas fisket efter hur mycket man fiskar.

Om vi går från den gamla byn i fallet ovan och går framåt i tiden så kan det hända att en gammal stamfastighet (dvs ursprunglig fastighet) har avstyckat nya fastigheter eller tomter ifrån sig. I fallet nedan har Byn 5:1 styckat av fastigheterna Byn 5:2 och Byn 5:3. Fastigheterna Byn 5:2 och 5:3 får inte per automatik fiskerätt i Fisksjön bara för att de äger strand eller för att de avstyckats från en stamfastighet, utan de kan vara utan sådan. Istället kan Byn 5:1 trots att den nu mer är en liten fastighet och den mesta av marken nu mer tillhör Byn 5:3, äga all fiskerätt som den någonsin ägt. Men vid avstyckningen av Byn 5:2 och 5:3 så kan även fiskerätt ha styckats av så att de får andelar av Byn 5:1:s andel i skifteslagets gemensamma fiske Fisksjön. De kan däremot ej få ett eget område att fiska på om de ej begär skifte av fisket. Detsamma gäller om fastigheten hade klyvits.

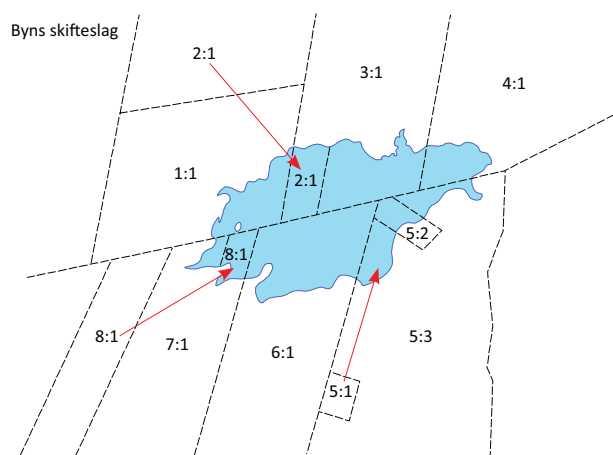

Det är inte säkert att en strandfastighet har fiskerätt, men en fastighet utan strand kan ha fiskerätt.

Att skifta fiske

Däremot kan någon eller några i en by begära att fisket skall skiftas så att alla som äger fiskerätt får ett eget vattenområde att fiska på. Låt oss säga att Byn 5:2 fick fiskerätt då fastigheten styckades av från Byn 5:1 men att ej Byn 5:3 ej fick det. Det innebär således att Byn 5:2 kan få en bit av sjön

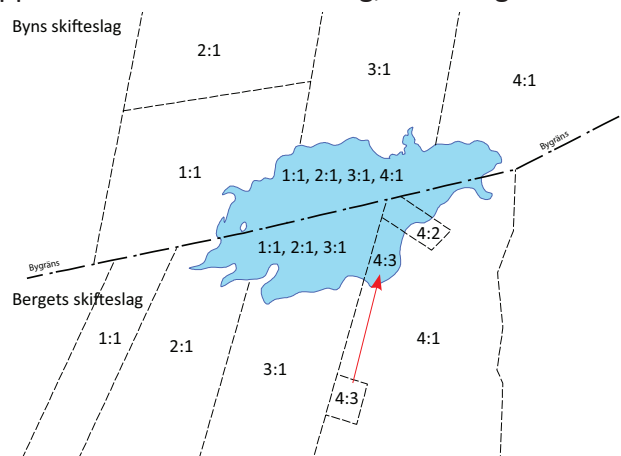
att fiska på emedan Byn 5:3 ej får det. Utanför Byn 5:2:s fastighet får då stamfastigheten Byn 5:1 bedriva sitt fiske. Om Byn 5:3 ej fått någon fiskerätt vid avskiljandet från Byn 5:1 så får även Byn 5:1 fiska utanför Byn 5:3 som ej får någon fiskerätt alls. Skiftar man fisket så skall det område som man har fiskerätt på stå i proportion till de andelar som fastigheten har i byn och därför kan en fastighet få fiske som är större än det vatten som ligger utanför fastigheten. En fastighet kan således få fiske utanför en annan fastighet som har mer vatten än vad den har andelar i fisket.

Genom att skifta fiske kan man dela upp fiske som är samfällt så varje delägare får sina egna fiskevatten.

Skiftat fiske

Om vi däremot från början hade haft Fisksjön uppdelad mellan två skifteslag, skifteslagen

Fisket i en sjö kan bestå av både skiftat och oskiftat fiske. Byns skifteslag har oskiftat fiske. Även inom skiftslaget kan fisket vara olika. I bergets skifteslag är fisket samfällt i den del som hör till fastigheterna 1:1, 2:1 och 3:1 men 4:1 har skiftat ur sitt fisket och dessutom har 4:2 och 4:3 fått egna fiskevatten.

Berget och skifteslaget Byn. Gränsen mellan de båda byarna går mitt i sjön och skifteslaget Berget 4:1 har någon gång fått sitt fiske utskiftat ur skifteslagets gemensamma fiske och har därför haft ett eget vattenområde att bedriva fiske på. Övriga fastigheter inom Bergets skifteslag har samfällt fiske på skifteslagets övriga vatten. Berget 4:1 kan stycka av fastigheter och till dem välja att lägga till fiske till dem eller att inte lägga till fiske till dem. Fisket för dessa nya fastigheter kan då vara samfällt för alla fastigheter inom det

område som Berget 4:1 har fiske på, eller så kan man även här bestämma att fisket ska vara skiftat så att envar fastighet har sina egna vattenområden att bedriva fiske på.

Det vi således kan se är att fiske inte alltid sammanfaller med att man äger vatten utan någon kan äga fiskerätten i det vatten som någon annan äger. Man måste således alltid skilja på fiskerätt och ägande av det fysiska vattenområdet.

Vanliga frågor

Fiskerätt

Om någon påstår sig ha fiskerätt, men inte finns med i fiskerättsförteckningen eller liknande så är det upp till dem att bevisa att de äger fiske. Det är inte ovanligt att många tror sig ha fiskerätt eftersom de äger en strandtomt. Råkar man ut för detta så kan en vara en första fråga att ställa vara varför de tror sig ha fiskerätt. Säger de att de har strandfastighet och äger vatten så kan man förklara hur ägandet ser ut och att det därför inte är säkert att de äger fiske bara för att de har en

strandfastighet. Be dem sedan återkomma med papper som visar att de verkligen har fiskerätt. I ett fiskevårdsområde bör styrelsen få del av sådana uppgifter så fiskerättsförteckningen kan uppdateras.

Välskötta fiskevårdsområdesföreningar bör det även finnas en fiskerättsförteckning som med jämna mellanrum uppdateras och förnyas så den i princip alltid är så aktuell den kan bli.

Tänk på

Ägandet av fisket är inte helt okomplicerat. Därför gäller det att vara ödmjuk i diskussioner kring ägande av fiske och vatten. Bara för att man har en fiskerättsförteckning var ett visst vatten eller ett fiskevårdsområde så innebär inte detta per automatik att den är 100 procent korrekt.

Den som gjort fiskerättsutredningen kan ha gjort misstag eller av speciella omständigheter inte kunnat få reda på att en viss fastighet haft fiskerätt. Bevisbördan om vem som äger fisket ligger dock på den som påstår sig ha fiskerätt.